

Придобивки на работниците и служителите и бонуси

Преподавател: проф. д.ик.н. Желю Владимир

Видове придобивки

Придобивките са инвестиции на работодателите, които обикновено не са свързани с индивидуалното представяне, а се предоставят в зависимост от клаузите в колективния трудов договор и/или в индивидуален трудов договор в зависимост от нивото на длъжността;

Сред най-често срещаните придобивки са:

- Медицинско или пенсионно допълнително осигуряване
- Ваучери за храна
- Служебен телефон
- Транспорт

Различните придобивки се **ценят по различен начин** от различните служители, което изисква внимателен **баланс** между бизнес целите на компанията, финансовите разходи, правилния подбор на придобивки и точната комуникация (например младите служители биха ценили придобивки като детска градина за децата, докато по-възрастните – допълнителното пенсионно осигуряване и т.н.)

Критерии за избор на схеми от придобивки

- Каква възвръщаемост би донесла всяка придобивка;
- Какви са пазарните практики;
- Данъчно-осигурителното законодателство и възможности за данъчни облекчения (данъчните облекчения за ваучери за храна доведоха до включване на тази придобивка в доста компании);
- Мнението на самите служители

Най-често предоставяни придобивки

Общи
Допълнително пенсионно и/или здравно осигуряване
Застраховки живот, инвалидност, злополука
Еднократни помощи при радостни и тъжни събития
Плащания, свързани с празници и чествания
Почивка на фирмена почивна станция (почивки с намаление)
Намалена и/или безплатна храна
Осигурен транспорт (безплатен) от/до работното място
Грижа за деца - детски градини
Безплатна продукция или отстъпка при пазаруване на фирмени стоки
За различните нива
Допълнителен годишен отпуск
Покриване на разходите за мобилен телефон
Служебен автомобил (шофьор)
Разходи при преместване
Заеми при облекчени условия
Възможности за закупуване на акции
Обучение и образование

Краткосрочни бонуси

- Бонус - стимулираща добавка към възнаграждението на служител, получавана при изпълнение на предварително зададени цели за определен период.
- **Планове за стимулиране на мениджъри** - директно обвързани с бизнес целите на компанията, отчитат индивидуалния принос на съответните мениджъри при постигане на бизнес целите, както и влиянието им върху представянето на служителите от техните структурни единици

Необходимост от дефиниране на **стратегията** на съответната компания, която определя:

- Посоката на развитие.
- Начините, по които ще се постигнат желаните резултати.
- Дейностите с ключово значение за постигане на стратегическите цели.
- Измерителите на успеха при постигане на целите.

Бизнес планиране

Визия - Утвърждаване като пазарен лидер чрез изключителни грижи за клиентите

Стратегически области - Разнообразие на клиентската база

- Глобален фирмен растеж
- Ключови служители и таланти

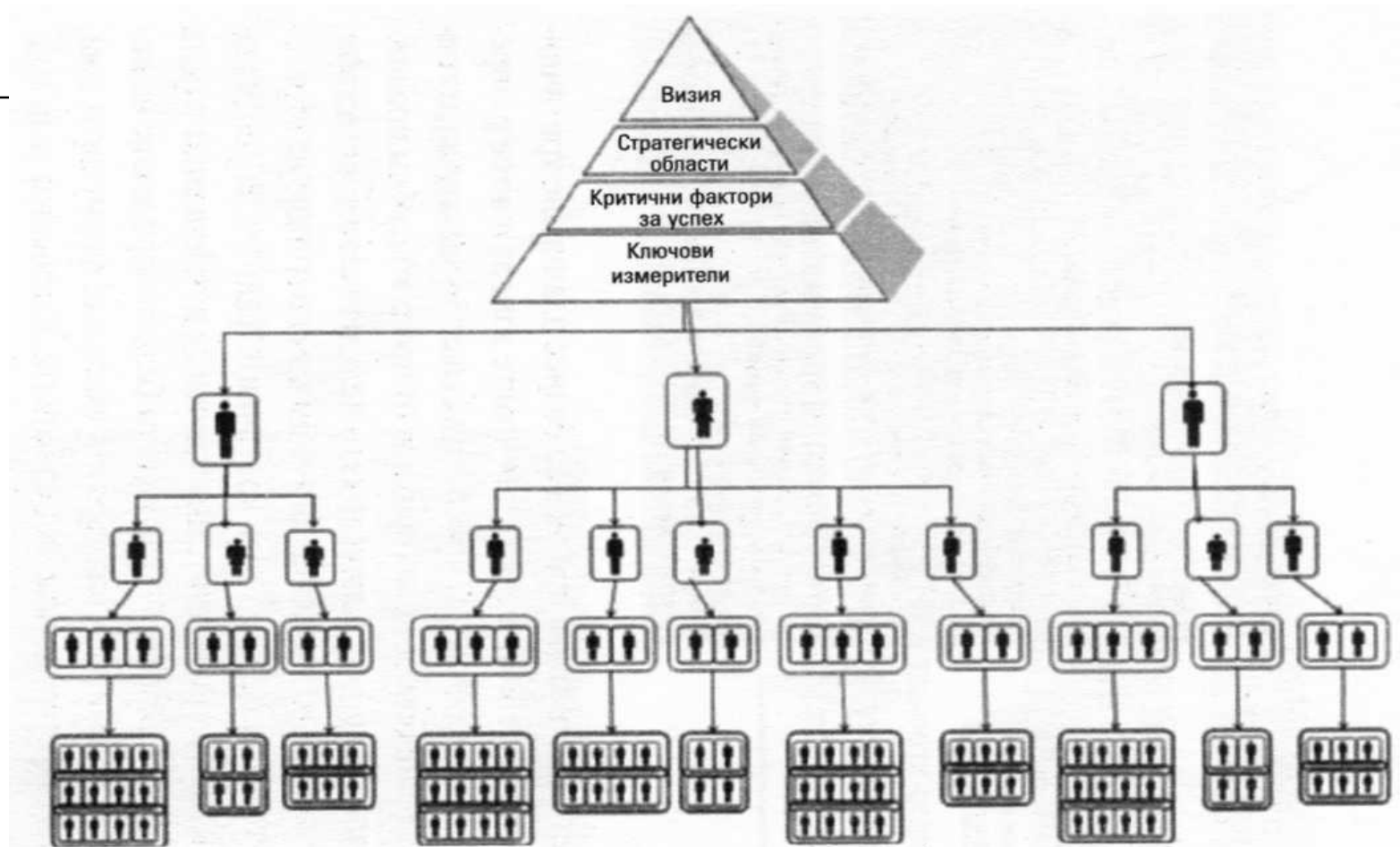
Критични фактори за успех - Разнообразяване на източниците на приходи

- Повишаване на печалбата
- Навлизане на нови пазари
- Повишаване удовлетвореността на клиентите
- Кръстосани продажби между различните продукти
- Осигуряване на ефективен работен процес
- Задълбочаване на познанията на служителите за продуктите
- Набиране и задържане на ключови служители и таланти

Ключови измерители -

- Нарастване на приходите и повишаване на печалбата
- Увеличаване на пазарния дял и степента на удовлетвореност на клиентите
- Коефициент за кръстосани продажби
- Процент на допуснати грешки
- Време за отговор на /въпроси/оплаквания.
- Текучество на ключови служители

Бизнес-планиране и индивидуално целеполагане

Разпределение на **критичните фактори за успех** заедно с **ключовите измерители** на ниво дирекция и като **индивидуални цели** на съответните мениджъри, след което се конкретизират в **индивидуални цели** на всеки отделен служител в съответното звено.

Принципа SMART при поставяне на цели

- Конкретни (**specific**): целта трябва да описва възможно най-ясно и конкретно резултатите, които трябва да бъдат постигнати;
- Измерими (**measurable**): целта трябва да посочва и измерител за отчитане на прогреса в изпълнението ѝ;
- Съгласувани (**agreed**): оценителят и оценяваният служител трябва да се съгласят върху поставените цели;
- Реалистични (**realistic**): целта трябва да представлява предизвикателство за служителя, но и да бъде постижима;
- Определени във времето (**time bounded**): трябва да бъде поставен конкретен срок (дата) за постигане на целта, както и дата за междинен преглед на изпълнението.

План за стимулиране на мениджъри

- Определяне на участващите позиции - **до какво ниво мениджъри** достига процесът на целеполагане и съответно стимулиране;
- Определяне размера на **бонуса за всяка длъжност или група длъжности**. В практиката **най-често размерът на бонуса се определя като процент от индивидуалната фиксираната годишна заплата**;
- Разпределяне на общия **размер на бонуса** на **част за постигнати бизнес цели** и част за **постигнати индивидуални цели**;
- Създаване на **правила за изчисляване** - определяне на долна граници на изпълнение на целите, както и правилата за нарастване на бонусите за изпълнение на целите над определените нива;
- **Сроковете** за получаване на информация и изплащане на бонуса, както и правила за действие в различни ситуации:
  - правила при назначаване на служител след срока за поставяне на цели;
  - промяна на длъжността;
  - напускане;
  - дълъг отпуск и т.н.

Примерна схема за изчисляване размера на бонуси

Месечни (тримесечни) бонуси

Представяват **системи за стимулиране на оперативен персонал**, който има пряка възможност да допринесе за постигане на най-важните бизнес цели;

Изграждането на система за месечни бонуси трябва да:

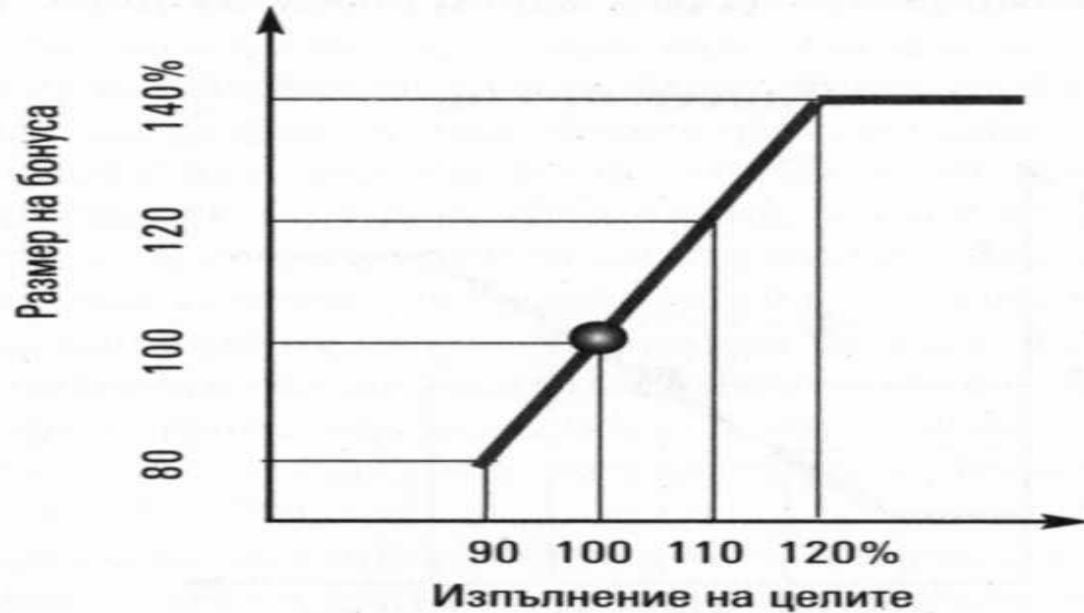
- **мотивираща** служителите да постигат и преизпълняват резултати, подкрепящи бизнес плана;
- осигурява **гъвкавост** при промяна на бизнес целите;
- използва **измерители**, върху които служителите могат да влияят;
- осигурява **справедливо разпределение** на целите и възнаграждаване на резултатите;
- осигурява допълнителни приходи за компанията, които надвишават сумата от изплащаните бонуси;
- се възприема от служителите като **част от общото възнаграждение**;
- бъде описана с **ясни правила и лесна за използване и изчисление** от самите служители;
- инвестира средства там където те ще донесат най-добра възвръщаемост;
- осигури възможност на служителите да получат **допълнително възнаграждение** и да влияят на резултатите;
- осигури размер на бонуса, който е **значим** за служителите

Линеен подход

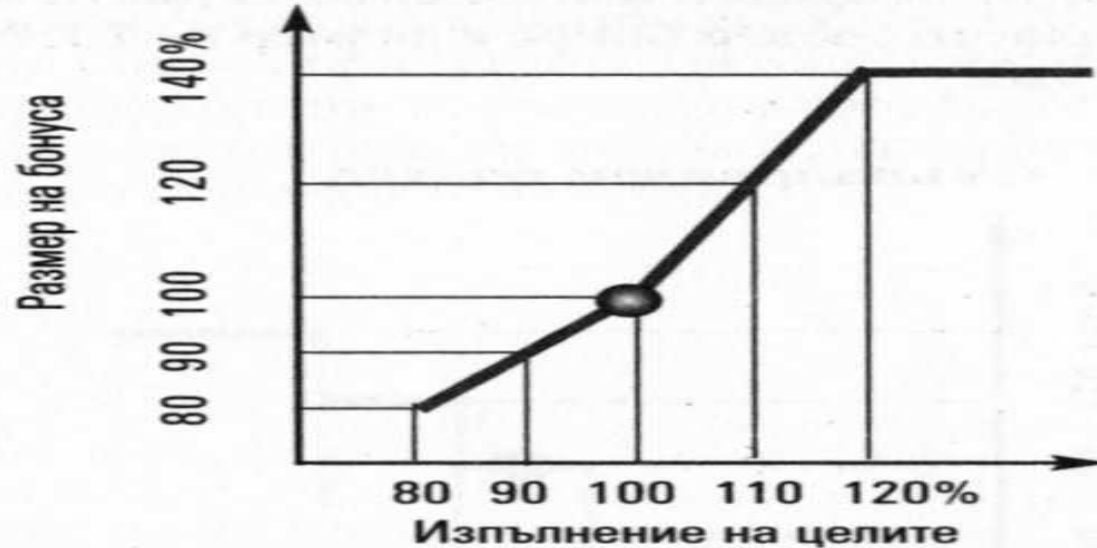
- Долният праг на изпълнение на целите е 80% и носи 80% от фиксираната сума на бонуса.
- **Размерът на бонуса нараства със същия процент, с който нараства изпълнението**, или 1% изпълнение на целите води до 1% нарастване на бонуса.
- Горният праг на бонуса се запазва на 120% от фиксираната сума при изпълнение на целите над 120%.
- Например търговец, който е изпълнил целите си на 90 и 110% в два последователни месеца, ще получи обща сума бонус за двата месеца равен на 2x100% от фиксираната сума.

Линеен, агресивен подход

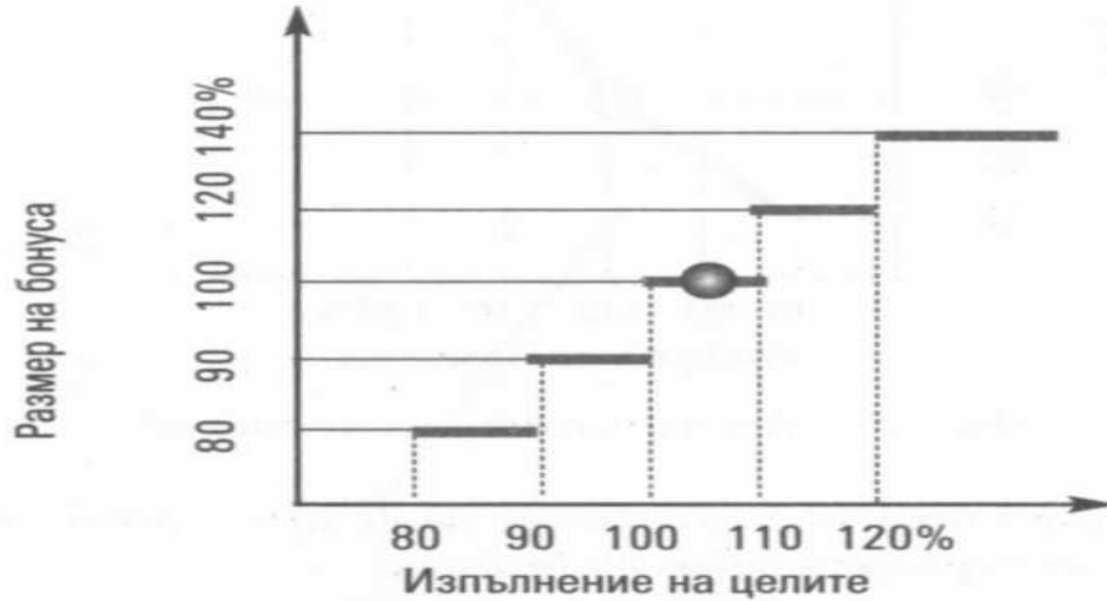
- Долният праг на изпълнение на целите е 90% и носи 80% от фиксираната сума на бонуса.
- **Размерът на бонуса нараства два пъти по-бързо от процента, с който нараства изпълнението**, или 1% изпълнение на целите води до 2% нарастване на бонуса.
- Горният праг на бонуса се запазва на 140% от фиксираната сума при изпълнение на целите над 120%.
- Използва се от компании, които целят агресивно нарастване на пазарния дял, увеличаване на продажбите или производителността

Линеен, комбиниран подход

- Долният праг на изпълнение на целите е 80% и носи 80% от фиксираната сума на бонуса.
- Размерът на бонуса нараства със същия процент, с който нараства изпълнението, или 1% изпълнение на целите води до 1% нарастване на бонуса, но в рамките на изпълнение на целите до 100%.
- **След достигане на горния праг на изпълнение размерът на бонуса нараства два пъти по-бързо от процента**, с който нараства изпълнението, или 1% изпълнение на целите води до 2% нарастване на бонуса.
- Горният праг на бонуса се запазва на 140% от фиксираната сума при изпълнение на целите над 120%.
- Не е финансово изгоден за фирмата, тъй като за средно изпълнение за два месеца от 100% (съответно 90% и 110%) е изплатен среден бонус в размер на 105% от фиксираната сума

Стъпаловиден подход

- Долният праг на изпълнение на целите е 80% и носи 80% от фиксираната сума на бонуса.
- Размерът на бонуса се запазва един същ в диапазон от 10% на изпълнение на целите. 80% бонус се изплаща при изпълнение на целите между 80 и 90% и т.н.
- Горният праг на бонуса се запазва на 120% от фиксираната сума при изпълнение на целите над 120%.
- Мотивира усилия за повишаване на резултатите при близост до горните граници на диапазоните

Дългосрочни стимули (1)

---

1. Опции за придобиване на акции (Employee stock option) –

- Опцията е закупуване на право за придобиване на определен брой акции в бъдещ период на фиксирана цена. Цената на акции се фиксира (гарантира) към цената на акции в момента на придобиване на правото на опция. Опцията се закупува от служителя чрез определена периодична вноска, предоставя се безвъзмездно от работодателя или се използва смесен вариант, при който служителят и компанията правят вноски на името на служителя. Опцията не прави служителя собственик на акции - това се случва едва когато той закупи акции на договорената цена.
- Това е предоставено право, **но не и задължение** на служител да купи в бъдеще определен брой акции на гарантирана цена
- Мотиватор за задържане на персонал, тъй като при напускане на компанията служителят губи възможността да закупи акциите
- Полученият доход от продажба на акции - разликата между покупната и продажна цена, е облагаем доход

Дългосрочни стимули (1)

План за придобиване на акции от служителите (Employee Stock Purchase Plan)

- Компанията предлага на служителите си да закупят акции на компанията с определена отстъпка.
- За определен период от време служителите правят вноски от своите заплати и при изтичане на уговорения срок компанията използва натрупаната сума, за да закупи акции на компанията от името на служителя на преференциална цена.
- Служителят има възможност да изтегли натрупаната сума преди края на договорения срок.

Дългосрочни планове за стимулиране на мениджъри

Същите елементи като при бонусните системи:

- Фокусът, целите измерителите
- Участващи длъжности (висшият мениджмънт)
- Честотата на плащане.
- Размерът на плащанията – най-често процент от годишния размер на ФМЗ.
- Дефиниране на линията на нарастване с долна и горна граница и скала за нарастване на стимула спрямо резултатите, като най-често се използва линеен подход

Измерителите за успеха на компанията

- **Възвръщаемост на акциите (ВА):** $ВА\% = \frac{(\text{ЦАКП} - \text{ЦАНП} + \text{Д})}{\text{ЦАНП}}$ където: (ЦАКП) е цена на акция в края на периода (обикновено година); (ЦАНП) - цена на акция в началото на периода; (Д) - изплатени дивиденди.
- **Възвръщаемост на активите (ВАк):** $ВАк = \frac{\text{Приходите от продажби}}{\text{Стойност на активите}}$.
- **Възвръщаемост на инвестиция капитал (ВМК)-ROIC 12:** $ROIC = \frac{\text{Нетни приходи} - \text{Изплатени дивиденди}}{\text{Инвестиция капитал}}$.
- **Икономическа печалба (ИП):** $ИП = \text{Нетна оперативна печалба} - (\text{Инвестиция капитал} * \text{Цена на капитала } \%)$
- Поставените цели трябва да бъдат постигнати в рамките **на поне тригодишен период**, за да стартира изплащане на стимули:

Първа година	Втора година	Трета година	Четвърта година	Пета година	
Постигнати резултати за периода 1-3 година			Изплащане		
	Постигнати резултати за периода 2-4 година			Изплащане	
		Постигнати резултати за периода 3-5 година			Изплащане